

Samir's gym

de emotionele energie van succeservaringen in het jongerenwerk

Author(s)

Abdallah, Sebastian

Publication date

2012

Document Version

Final published version

Published in

Wat werkt nu werkelijk?

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Abdallah, S. (2012). Samir's gym: de emotionele energie van succeservaringen in het jongerenwerk. In J. Uitermark, A-J. van Gielen, & M. Ham (Eds.), *Wat werkt nu werkelijk?: politiek en praktijk van sociale interventies* (pp. 123-143). Van Genneep.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact/questions>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Wat werkt nu werkelijk?

Politiek en praktijk van sociale interventies

Justus Uitermark, Amy-Jane Gielen en Marcel Ham (red.)

van gennep
amsterdam

Wat werkt nu werkelijk verschijnt als jaarboek bij het *Tijdschrift voor sociale vraagstukken*, een maandblad over actuele sociale kwesties uitgegeven door
MOVISIE.

De redactie van *TSS* bestaat uit: Mariëtte Bakker, Jan van Dam, Mathieu Janssen,
Piet-Hein Peeters, Marco Ploeger, Jolanda Verhaart en Marcel Ham.

Eerste druk november 2012

© 2012, *Tijdschrift voor sociale vraagstukken* / Uitgeverij Van Genneep
Nieuwezijds Voorburgwal 330, 1012 RW Amsterdam
Ontwerp omslag Erik Prinsen
Drukwerk Hooiberg | Haasbeek, Meppel
ISBN 978 94 6164 185 4
NUR 756

HOOFDSTUK 6

Samir's Gym

De emotionele energie van succeservaringen in het jongerenwerk

Sebastian Abdallah

Een analyse van *emotionele energie* en *interactierituelen* laat zien dat de praktijk van het jongerenwerk complexer en rijker is dan vaak wordt aangenomen. Aan de hand van kickbokstrainer Samir¹ gaan we op zoek naar woorden die het succes van een jongenwerker verklaren.

‘Op het moment dat jouw techniek beter wordt, en je voelt dat die beter wordt, dan groeit je zelfvertrouwen. En naarmate je zelfvertrouwen groeit, word jij beter. Dan word je gretiger, vind je ’t leuker. En hoe leuker je ’t vindt, hoe sneller jij dingen in je opneemt.

[Kickboksen] is snelle acties maken en die actie is een felle explosie van conditie. En dat kun je alleen trainen door sprintjes. Keihard sprinten. Rust pakken. Keihard sprinten. Rust pakken. Je lichaam heeft een geheugenstick en die werkt op deze manier: hij went aan alles wat jij doet. Dus als jij sprintjes pakt en die rust pakt, dan weet ‘ie van “Hé, ik ga alles inzetten, hierna heb ik weer effe rust. Daarna ga ik weer knallen, en daarna heb ik weer rust.” Daar went je lichaam allemaal aan.’

Samir, kickbokstrainer en jongerenwerker in Amsterdam

Bij zowel jongerenwerkers als jongeren zijn *succeservaringen* de brandstof voor sociaal-emotionele ontwikkeling en het creëren van perspectief en hoop. Succeservaringen helpen om jongeren van een houding

van slachtofferschap naar ondernemerschap te brengen waardoor ze sterker het idee krijgen dat ze invloed hebben op de koers van hun leven. In dit hoofdstuk kijk ik naar succeservaringen in de praktijk van Samir, een Amsterdamse jongerenwerker. Ik analyseer ze aan de hand van Collins' theorie over *Interaction Ritual Chains* (2004). In positieve interacties met anderen ontstaat volgens hem emotionele energie die mensen als een beloning ervaren. Mensen zijn voortdurend op zoek naar deze beloning, maar niet iedereen heeft toegang tot dezelfde interactierituelen. Als jongeren toegang hebben, is de positie die zij verwerven in het interactieritueel van essentieel belang voor hoe ze voorraden (*stocks*) van emotionele energie opbouwen en voor de mate waarin ze succes kunnen ervaren, zowel in eigen kring als elders in de maatschappij. Daarom is het werk van jongerenwerkers essentieel: zij faciliteren settings waarin jongeren ervaringen kunnen opdoen die hen nieuwe positieve energie en daarmee nieuwe kansen bieden.

Interactierituelen maken volgens Collins deel uit van reeksen. De term interactieritueel is oorspronkelijk van Goffman (1967) die interactie analyseerde als performatieve prestatie (*accomplishment*). Collins theoretiseerde Interaction Ritual Chains als processen met blijvende sociale effecten. In Collins' analyse hebben interactierituelen ingrediënten en *uitkomsten*. De ingrediënten bestaan uit lichamen (in elkaars aanwezigheid zijn), grenzen (een afbakening van de activiteit van de buitenwereld), focus (samen gericht zijn op iets), en *mood* (in een gezamenlijke stemming en sfeer zijn). De uitkomsten van het ritueel zijn: solidariteit, energie, symbolen en moraliteit. Volgens Collins is emotie de brandstof van sociale interactie. De analyse van interactierituelen helpt succeservaringen te begrijpen en geeft aanknopingspunten om ze te organiseren.

De casus van Samir bestaat uit drie onderdelen. Als eerste kijk ik naar zijn persoonlijke en professionele vorming. Zoals jongerenwerkers de vorming van jongeren beïnvloeden via interactierituelen, zo zijn zij zelf ook gevormd in interactierituelen. Het is belangrijk inzichtelijk te maken hoe zij gevormd zijn om te achterhalen welke emotionele energie ze meenemen in hun interacties met de jongeren. Vervolgens kijk ik

naar interactierituelen in Samir's Gym en zijn methodische principes: hoe genereren de kickboksers emotionele energie? Ten derde kijk ik naar methodische eigenheid. Van der Laan (2006) en Sennett (2008) zouden dit wellicht ambachtelijkheid en/of vakmanschap noemen. Het gaat om een persoonlijke touch die jongerenwerkers aan het werk geven. Ik sluit af met een bepaling van de stand van zaken: wat betekent het perspectief van Interaction Ritual Chains voor de ontwikkeling van het jongerenwerk?

Samir in de Gym

Samir (26) is een jongeman van Midden-Oosterse afkomst, geboren in het dorp waar zijn ouders vandaan komen. Zijn vader was al twintig jaar gastarbeider toen Samir, nog voor zijn tweede verjaardag, naar Amsterdam kwam. Een van Samirs oudere broers ging begin jaren negentig van de vorige eeuw op karateles in een buurtcentrum. Hij werd heel snel heel goed. Binnen vijf jaar werd hij Nederlands kampioen en runde de trainingen in het buurtcentrum. Samir trainde daar ook, al vanaf zijn vierde. Toen Samir vijftien was belandde zijn broer in de gevangenis. Samir had nog maar net zijn zwarte band maar nam de training over. Hij kopieerde wat hij zijn broer had zien doen. Dit ging met vallen en opstaan, maar gaandeweg ging het hem steeds beter af. Nadat zijn broer weer vrij was, ondersteunde hij Samir en liet hem de hoofdrol houden. Toen kickboksen steeds populairder werd, schakelde Samir over. Hij leerde het zichzelf aan door dvd's en YouTube filmpjes te bestuderen.

Samir: 'Ik heb echt ongelooflijk veel uren d'r in gestopt om het me eigen te maken, want ik heb geen kickboksleraar gehad. [...] Ik heb van Amerikanen, van thaiboksers, van Fransmannen [dvd's bekeken] en elke keer naar de details gekeken. Draaien ze hun voet in, trappen ze met hun scheen, hoe blokken ze, welke manieren van blokken heb je. Je leert niet tot in detail, dat niet. Maar je gaat die technieken ook

allemaal zelf uitoefenen en dan kijk je gewoon welke 't beste is [...] dan weet je welke combinaties vloeien.'

Samirs aandacht voor detail doet sterk denken aan Chambliss' onderzoek naar topatleten (zwemmers) waaruit blijkt dat atleten zich moeten wijden aan discipline, details en doelen – 'The little things [...] aren't just important; the little things are the only things' (Chambliss 2009, p. 58). Samirs trainingen gaan over de kleine dingen. Elke stoot, elke trap, elke beweging krijgt een uitgebreide beschrijving. Vaak zijn er vergelijkingen of metaforen mee gemoeid: 'Je geeft die hoek alsof je aan een touw trekt.' Zijn leerlingen gaan snel en goed vooruit. Samir zit in de eindfase van zijn hbo-studie Culturele en Maatschappelijke Vorming en is onlangs (2011) aangenomen als ambulante jongerenwerker in de binnenstad van Amsterdam.

De broers zijn een fenomeen in de buurt. Jongerenwerkers, politie, ouders en jongeren weten hen te vinden als ze hulp nodig hebben. Ze willen een verschil maken voor de jongeren in de buurt. Samir en zijn broers weten hoe 'het leven op straat' is en weten dat je er niet veel mee op schiet.

Samir: 'Maar wat ik echt erg vind, zijn jongens die proberen goed te doen. Ze zijn goed bezig, doen niemand kwaad maar ze maken te veel mee. Een jongen die door zijn vader om niks wordt geslagen. Z'n broer steelt van 'm. Hij verdient geld, spaart en koopt schoenen en dan een dag later zijn ze weg. Hij kan niks voor zichzelf opbouwen want z'n vader houdt alles tegen. Wat moet je als je familie zo is? [...] Ik zeg je eerlijk, ik ben vroeger echt geen lieverdje geweest. Ik was bij een aantal dingen betrokken. Op een gegeven moment had ik zo veel geld. Maar m'n neef is drugsverslaafd. Ik had 'm nooit moeten vertrouwen, maar hij heeft alles verpest. Al het geld opgemaakt. Achteraf gezien was dat 't beste wat me overkomen kon, want daardoor zag ik hoe nutteloos 't allemaal was. Hoe makkelijk 't komt en gaat. Nu doe ik niks meer wat volgens de islam *haram* is. Ik steel niet, ik neem ook geen gestolen spullen aan. Iedereen in de buurt weet dat. Daarom proberen ze niks bij me.

En de jongeren nemen ook sneller dingen van me aan. Ze weten dat ik een geschiedenis heb en wat ik heb gedaan. Daarmee heb ik respect.'

Sebas: 'Dat is mooi. Dat vind ik ook boeiend. Hoe jongeren in die buurten toch een paar voorbeelden hebben en dat ze zien dat 't ook anders kan. Niet alleen oudere jeugd als, zeg maar, *bullies* zien, maar ook als mensen die ze als voorbeeld kunnen nemen.'

Samir: 'Bullies... Ik was vroeger ook wel een bully hoor. Nou, misschien meer... Ik was iemand die jongens aanpakte die andere jongens lastigviel. Ik was een bully voor de bullies zeg maar. Nu nog eigenlijk. Ik laat zien dat je niet zo maar alles kunt maken op straat. Als ik er ben, laat ik niet toe dat iemand een ander wegpest of slaat of wat dan ook.'

In de Gym heeft Samir zich omhoog gewerkt van leerling naar meester. Hij wordt in de Gym en in de buurt gerespecteerd als iemand die een verschil maakt. Als je in de Gym traint, krijg je training op hoog niveau en met veel individuele aandacht. In het afgelopen jaar (2011-2012) wonnen zijn leerlingen bijna al hun wedstrijden, ook tegen jongens van gerenommeerde kickboksscholen. Behalve sportieve ontwikkeling, heeft Samir aandacht voor de persoonlijke en sociale ontwikkeling van zijn leden. Hij is een 'jongen van de straat' en wil een verschil maken voor jongeren met vergelijkbare achtergronden. Om een goed idee te geven van het verloop van een training, geef ik eerst een beschrijving en analyseer ik die vervolgens vanuit het perspectief van interactierituelen.

Succeservaringen in de Gym

Ik kom binnen rond zeven uur 's avonds. De kinderen van zes tot dertien jaar trainen nog. Van de oudere groep komen sommige jongens net binnen. Anderen kleden zich al om. Ik kleed me ook om en we gaan de zaal in. Op de muur staan slogans: 'Opgeven is geen optie' – 'Train hard, fight easy' – 'Wie goed doet wie goed ontmoet' – 'Vreugdetranen zijn gemaakt van zweet'.

Samir [smeert een Thaise zalf op z'n benen]: 'Dit is goed voor als je spierpijn hebt. Heb je nog spierpijn?'

Sebas: 'Nee, niet echt.'

Samir: 'Daar worden je spieren warm van. Wil je wat? Doe maar.'

Sebas: 'Oké.' [Ik smeer het op mijn benen en armen. Ik voel geleidelijk mijn spieren gloeien.]

Ik doe wat oefeningen om op te warmen en kijk ondertussen om me heen wat anderen doen. Sommigen sparren een beetje. Ze maken geintjes met elkaar, de een geeft de ander een klap op het hoofd, ze rennen achter elkaar aan. Samir spart met z'n broer. Z'n broer heeft een karatepak aan. Hij heeft duidelijk overwicht. Scherpe stoten. Terwijl ze vechten praat hij rustig met Samir. Hij geeft hem instructies. Eromheen sparren andere jongens.

Samir: 'Jongens, even voor jezelf een beetje warm worden. We beginnen over tien minuten. Ik weet zeker dat er nog meer jongens komen. Dus dan beginnen we samen. Sebas, pak een springtouw.'

Uiteindelijk vinden we een springtouw. Ik ben verbaasd hoe snel ik warm word van touwtje springen.

Samir: 'Oké, allemaal plekje zoeken.'

Sebas: 'Heb ik handschoenen nodig? [De meeste anderen hadden al handschoenen aangetrokken, of bandage om hun handen gewikkeld.]

Samir: 'Nee, nog niet.'

Gezamenlijke groet. Voeten bij elkaar, armen langs het lichaam. De trainer zegt 'Yoy' ... 'sensei' en trainer en leerlingen buigen naar elkaar. Enkele jongens maken onderling geintjes. Op elkaars hoofd tikken en wegrennen. Lachen.

Samir: 'Oké, pak allemaal een stootkussen en zoek een partner.'

Hij geeft min of meer aan wie met wie traint. Ik help hem met kussens uit de berging de zaal in krijgen.

Samir: 'Vijftig keer *low kicks*. Vijftig keer rechts, vijftig keer links. Daarna *high kicks*, ook ieder vijftig.'

Na tweehonderd keer trappen ben ik kapot. Ik krijg mijn handen

niet meer omhoog (die moeten omhoog blijven voor dekking tijdens het trappen). Ik voel mijn maag zwak worden. Ik begrijp voor het eerst dat je dus kunt overgeven door de intensiteit van een training. Ik rek en strek wat. Ik luister niet echt naar de instructies voor de volgende oefening. Ik kijk naar de bank. Eerst ga ik niet zitten. Later toch wel.

Samir: 'Gaat ie?'

Sebas: 'Geen kracht meer man.'

Samir: 'Is heel gewoon. Gewoon eigen tempo pakken. Ik pak wel wat Dr. Pepper voor je. Dan heb je wat suiker.'

Hij gaat en komt terug met een glas. Ik loop hem tegemoet.

Sebas: 'Ik drink het wel even in de keuken, anders worden de anderen jaloers.'

Samir: 'Je hebt gelijk.' [Lacht.]

Ik drink wat en krijg kracht terug. De anderen zitten in tweetallen volop in een boksoefening. Samir heeft een paar oefeningen voorgegaan en die moeten ze om en om met elkaar doen. Ik zeg nog even sorry tegen mijn partner die ik achterliet. Samirs broer is met hem bezig. 'Geeft niet,' zegt hij. Ik kijk naar hoe Samir sommige jongens corrigeert in hun oefening. Daardoor kan ik er ook weer inkomen. Ik doe zijn oefeningen na, zonder partner. Ik heb het gevoel dat de hoekstoot die ik moet geven niet veel kracht heeft. Ik herinner me van taekwondolessen dat een stoot pas echt kracht heeft als je je heup erin gooit. Ik vraag het aan Samir. 'Ja klopt, dat heb ik er net niet bij gezegd. Je moet je voet meedraaien. Probeer maar.' Hij houdt zijn hand omhoog en ik moet er tegenaan slaan. Uiteindelijk geef ik een paar goeie stoten. 'Voel je die kracht?!' Als je het goed doet en je heup indraait, is het echt een krachtige stoot. Het voelt goed. 'Je hebt zeker goed meegekeken net.' Die opmerking voelt ook goed. Ik ga alleen door.

De andere jongens gaan op een gegeven moment over op sparren. Ik kijk toe. Het is de bedoeling de voorgaande oefeningen toe te passen in een 'echte' match. Er zijn regels: niet in het gezicht als je geen bite hebt. Verder merk ik dat het sparren wel heftig is, meer dan de vorige keer wordt er gestoten en getrapt (wel met scheenbeschermers). Maar ik heb het idee dat er toch wel wat wordt ingehouden. En nog

belangrijker: de sfeer is gemoedelijk. In de 'potjes' zijn de tweetallen op elkaar geconcentreerd en op het goed toepassen van technieken. Na een sparringsessie knikken ze naar elkaar, glimlachen en geven elkaar een boks met de handschoenen. Ook de twee wedstrijdvechters die het hardst met elkaar hebben gevochten, gaan daarna meteen over in een andere 'modus'. Meteen ontspannen en alles is 'oké.'

Samir: 'Zie je, ze vechten wel. Maar het is allemaal gecontroleerd.'

Ultieme gerichtheid op jezelf en op de ander

Samir bereikt in zijn Gym dingen met de jongeren die veel andere instanties niet meer lukken. School, jongerenwerk en de politie zijn blij met zijn input in de buurt. Wacquant (2004, p. 17) noemt de boksgym in Chicago waar hij onderzoek deed 'an island of order and virtue' in vergelijking met het getto eromheen. Lidmaatschap van de Gym vormt een *escape route* uit het *gang*-leven en de straatcriminaliteit. De risico's voor jongeren in Amsterdam zijn vergeleken met Chicago te relativieren. Toch is de 'straatcultuur' met zijn apathie en weerstand tegen de 'schoolcultuur' een reële bedreiging voor de kansen van een grote groep jongeren (De Winter 2006, El Hadioui 2011). 'Straatcultuur en 'schoolcultuur' staan tussen aanhalingstekens omdat het problematische begrippen zijn; ze lijken statische toepassingen van waarden te veronderstellen, terwijl interactierituelen een dynamischer perspectief bieden op waarden en moraliteit, zoals ik in dit hoofdstuk probeer duidelijk te maken. Kickboksen in Amsterdam heeft net als de Stoneland Boys Club in Chicago 'a relation of symbiotic opposition to the ghetto in which it is situated, and from which it both draws its sustenance and protects its members' (Wacquant 1992, p. 225).

In de Gym heerst een andere logica dan op straat. Voor 'schijt hebben', smoesjes verzinnen en autoriteit ondermijnen is simpelweg geen plek. Dat soort gedrag wordt zowel door de groep als de trainer snel de kop in gedrukt. Een gezamenlijke focus brengt de deelnemers op een heel ander spoor: 'Pugilistic pedagogy is thus inseparably a pedagogy

of humility and honor whose goal is to inculcate in each the sense of limits (which is also a sense of the group and of one's place in the group)' (Wacquant 2004, p. 111). Collins' theorie verklaart hoe dit teweeg wordt gebracht. Door interactierituelen ontstaat *entrainment*: 'To get into shared rhythm, caught up in each other's motions and emotions; and to signal and confirm a common focus of attention and thus a state of intersubjectivity' (2004, p. 64).

Lichamen bewegen gesynchroniseerd in oefeningen, in de warming up als groep, tijdens de oefeningen in tweetallen. Tijdens sparring zijn de lichamen het dichtst op elkaar. Collins noemt seks een van de meest intense vormen van *entrainment*: 'sexual intercourse is an archetypical high point of mutual entrainment and collective effervescence' (2004, xvi). Op het eerste gezicht vreemd om te stellen, maar een duel tussen twee vechtsporters heeft een vergelijkbare intensiteit. Hoewel het spel sterk competitief is, is er ook afstemming in de bewegingen; coördinatie en samenspel. Een ultieme gerichtheid op jezelf en op de ander. Verder bevat het een showaspect in het samen opvoeren van de wedstrijd voor toeschouwers.

Het groeien in dit proces heeft een enorme aantrekkingskracht op de deelnemers. Nieuwelingen beginnen met het idee dat ze 'best wel iets kunnen'. Dan komt de bewustwording dat het veel moeilijker is dan ze aanvankelijk dachten. Vervolgens boeken ze langzaam vooruitgang en komt het moment dat ze in de ring mogen staan. Een proces van drie tot zes maanden voor degenen die zich volledig inzetten: driemaal per week groepstraining en dagelijks zelfstandige training en oefeningen. 'To find and keep one's place in the pugilistic universe, one must indeed know and always take account of one's physical and moral limits, not let one's aspirations 'take off' unrealistically, not seek to rise higher and faster than is reasonable, on pain of squandering one's energy, risking getting demolished by far superior opponents, and exposing oneself to losing face' (Wacquant 2004, p. 111).

Rituele solidariteit, energie, moraliteit en symbolen

De interactierituelen in de Gym zijn exemplarisch voor Collins' theorie over het afstemmen van lichamen, afgebakend van de buitenwereld, gefocust op dit proces en het genereren van een gezamenlijke mood. De vraag is nu hoe de rituele outcomes – solidariteit, energie, moraliteit en symbolen – vorm krijgen.

Symbolen zijn de herkenningspunten. De symbolen hebben op zich geen energie. Het zijn de herhaalde interacties van leden die de symbolen hun kracht 'geven.' De symbolen hebben wel een energie-opwekkend vermogen, aangezien het symbool een samenvatting, een herinnering is van eerdere interacties die energiegenererend waren. Door hergebruik van symbolen die een sterke solidariteit van de groep vertegenwoordigen, is de kans groter op een positieve nieuwe interactie. Hierin wordt de solidariteit, energie en moraliteit van de groep bevestigd en versterkt. Collins (2004, p. 87) spreekt van twee manieren waarop symbolen circuleren: 'One is as objects that are in the focus of attention of emotionally entrained but otherwise anonymous crowds. The second is as symbols built up out of personal identities and narratives, in conversational rituals marking the tie between the conversationalists and the symbolic objects they are talking about.'

De vraag is dan: wat zijn in de interacties en rituelen van de Gym de relevante symbolen? Wat zijn de herkenningspunten van solidariteit, energie en moraliteit van de deelnemers? Ze bestaan op meerdere niveaus. We beginnen ver weg en eindigen dichtbij. Als eerste zijn er de grote atleten in de sport. Voorbeelden zijn Badr Hari, Remy Bonjasky, Mohamed Khamaal. Van de oudere generatie zijn er de 'levende legendes' Peter Aerts, Ernesto Hoost, en Ramon Dekkers. Normaal zijn leerlingen vooral gefocust op en geïnspireerd door de prestaties in de ring. Controversiële acties als die van *bad boy* Badr zijn voor leerlingen normaliter bijzaak. Ze zijn zeker geen symbolen die bijdragen tot het oproepen van emotionele energie die de interactierituelen in de Gym versterken.

Dichter bij de leerlingen zijn er de trainer en medeleerlingen die

van belangrijke symbolische betekenis zijn. Trainen in een Gym waar jongens sparren, zich voorbereiden op wedstrijden en wedstrijden winnen, Samir zelf met zijn reputatie, prestaties, vaardigheden, en gedetailleerde kennis. Dit heeft symbolische kracht die energie genereert bij de deelnemers. Een wedstrijd van een leerling heeft een hoog energiegenererend effect door de gezamenlijke focus en *mood* van een publiek. De regelmatige trainingen en interacties genereren energie van een lager niveau maar de effecten zijn wel van langere duur. Collins schrijft: 'The symbols of personal identities and reputations are the small change of social relationships . . . generally of lesser momentary intensity than audience symbols but used so frequently and in self-reinforcing networks so as to permeate their participants sense of reality' (2004, p. 87).

Kickboksen is een sport waarbij het individu moet presteren, normaliter culminerend in een gevecht in de wedstrijdring. Maar de weg daarnaartoe is er een van intense interactie met trainer en andere leerlingen. Ze houden elkaar in de ban. In allerlei oefeningen en in sparringsessies haalt een medeleerling (en eventuele toeschouwers) energie uit de ander waarvan hij niet beseftte dat die nog in hem zat. Behalve elkaar in de ban houden, houden ze elkaar ook in het gareel. 'Waar was je man? Hé, hoe zat het vandaag? Dat ben ik niet van je gewend!' Dit zijn aansporende maar ook vermanende opmerkingen die meestal het effect hebben dat de betreffende deelnemer een tandje bijzet door in eigen tijd bij te trainen of zich in de groepstraining meer in te spannen. Collins: 'It also has a controlling quality from the group side. Emotional energy is also what Durkheim called 'moral sentiment': it includes feelings of what is right and wrong, moral and immoral . . . One shows respect for the group by participating in rituals venerating these symbolic objects; conversely, failure to respect them is a quick test of nonmembership in the group. Members of the ritual group are under especially strong pressure to continue to respect its sacred symbols. If they do not, the loyal group members feel shock and outrage: their righteousness turns automatically into righteous anger' (2004, p. 109).

Presteren in deze setting vereist een solidariteit die verder gaat dan komen opdagen voor trainen. Gesprekken voor en na het trainen gaan vaak over levensstijl: wat is goed om te eten, wat niet? Moet ik stoppen met roken? Hoe zit het met alcoholgebruik? Wat voor oefeningen kan ik het best doen om mijn conditie te verbeteren? Er zijn verschillende soorten condities, hoe train je welke conditie? Dit zijn de praktische manieren waarop kickboksen een manier van leven wordt. De training in de Gym en de wedstrijden zijn daarin de voornaamste energiegenererende settings en momenten. De moraliteit die de kickbokser nodig heeft, bestaat uit het kennen van je plek in de groep volgens de mate waarin je de sport beheerst, het in toom houden van je lichaam en geest, jezelf langzaam en eervol opwerken, het opvolgen van instructies en advies van de trainer (zie ook Wacquant 1992, 2004). De Gym is de rituele setting waar deze moraliteit bestendig wordt.

Volgens het theoretische perspectief van Interaction Ritual Chains ervaren de jongeren succes op meerdere momenten: in het succesvol volbrengen van de centrale interactierituelen van de Gym, zoals de volledige inzet tijdens de training, een beheerste maar toch effectieve sparringsessie, het vechten van een wedstrijd, het aanmoedigen van een medeleerling bij een wedstrijd. De aard van deze ervaringen is ambivalent. Het is vaak niet zozeer de training zelf die een gevoel van voldoening geeft; eerder het moment onder de douche, of bij vertrek waarbij ze elkaar nog even toespreken: 'Goed getraind.' Een wedstrijd winnen kan gepaard gaan met zware kneuzingen en hoofdpijn. Dat heeft op het moment zo'n invloed dat het moeilijk is om je een winnaar te voelen. Een dag later, terug in de Gym, aangemoedigd en gecomplimenteerd door medeleerlingen en de trainer, is dit gevoel veel sterker. Succes heeft dus een sterke sociale of interactionele component. De winst van Collins' theorie is dat hij ervaringen zowel in de groep als in de tijd plaatst. Het gaat niet alleen om wat iemand op het moment ervaart; het is vooral belangrijk wat iemand van dat moment kan meenemen naar het volgende moment. Deze momenten vormen samen een *chain* die duurzame emotionele *states* bewerkstelligt.

Methodische eigenheid: eigenaarschap van je lijf en je life

Gaandeweg ontwikkelt Samir hier de lichamen en geesten van zijn deelnemers. Hij maakt ze scherp. Hij 'kweekt kampioenen.' Deze paragraaf gaat over de persoonlijke touch die hij aan zijn werk geeft. Zelf noemt hij het geen werk. Het is zijn passie. 'Ik wil een beweging op gang brengen. We kunnen echt ongelooflijk veel bereiken.' Samirs combinatie van achtergrond in het 'straatleven,' zijn meesterschap in vechtsport en zijn zorg en investering in de jongeren van de buurt, is goud waard. Het is wellicht deze combinatie waardoor de Gym als setting van interactierituelen zoveel aantrekkingskracht heeft voor jongeren. Hieronder een illustratie.

Burak en zijn vriend (beiden twaalf jaar) luisteren niet naar Yazid, de assistent-trainer.

Burak: 'Hij zeurt over ons. Zegt dit en dat over ons, terwijl hij niks over ons weet.'

Sebas: 'Ja, maar dat is het niet. Want als Samir dat zou zeggen, zouden jullie niet terugpraten.'

Burak: 'Nee, maar Samir zou dat niet zeggen!'

Samir: 'Waarom luisteren jullie niet gewoon naar hem dan? Jullie luisteren toch ook naar mij?'

Burak: 'Hij moet gewoon normaal praten. Hij zegt dingen die niet kloppen. Als hij gewoon doet, dan doen wij ook normaal.'

Sebas: 'Als Yazid zegt dat jullie iets moeten doen, dan is het juiste antwoord: "Ja sensei."'

Samir: 'Ja precies. Dat is het enige dat wij vroeger mochten zeggen. Wij moesten echt niet proberen wat jullie doen.'

Burak: 'Ja, maar hij is geen sensei. Samir is sensei.'

Dit voorval onthult veel over hoe Samir een verschil maakt in het leven van zijn leerlingen, en over zijn energiegenererende interactierituelen. Yazid is een assistent met een andere uitstraling dan Samir. Zijn aandacht voor zowel techniek als het welzijn van de jongeren zijn van

een andere orde dan die van Samir. Yazid en Samir bouwden verschillende Interaction Ritual Chains op. Hierbij kwam de legitimiteit van Yazid als trainer voor de wat baldadigere jongens in het geding. Samir daarentegen is, in Collins termen, een 'geheiligd symbool' geworden. Met Yazid kun je argumenteren, uitwegen zoeken, hem overbluffen. Als je dit met Samir doet, sluit je jezelf buiten. Je onteert een symbool, waardoor je de moraliteit van de setting schendt. Je dreigt jezelf af te snijden van de interactierituelen (die van leerling-meester en als lid van de groep) die toegang bieden tot de centrale emotionele beloning van de Gym; de goedkeuring, steun en aandacht van de trainer.

Een symbool zijn, als middelpunt van de trainingen en de ontwikkeling van zijn leerlingen, is voor Samir zowel een bron van energie als een last. Samir put hieruit voor zijn legitimiteit als jongerenwerker. Hij haalt er voldoening uit als vechtsportfanaat. Tegelijkertijd moet hij er veel tijd en energie in steken om resultaten te krijgen: 'Heb echt rust nodig. Laatste twee maanden geef ik ook op maandag les, hebben we bijna elke week een wedstrijd. Ben zestien uur les aan het geven en dan nog de gehele zaterdag erbij voor de wedstrijden, wat zo een twaalf uur opslokt, is 28 uur per week aan kickboksen en 24 uur aan jongerenwerk en daarnaast nog getrouwd zijn en m'n dingen doen.'

Toch is uit zijn grote en constante vrijwillige inzet duidelijk dat de emotionele beloning die Samir haalt uit deze 'onderneming' de moeite waard blijft. In Collins' termen: de interactierituelen in en rond de trainingen zijn succesvolle rituelen met een hoog emotioneel rendement voor zowel trainer als leerlingen. Mislukte interactierituelen (een training die niet lekker gaat, de trainer die niet serieus genomen wordt) komen zelden voor.

Een van de slogans aan de muur is 'Opgeven is geen optie'. Samir lijkt tijdens de training genadeloos: 'Kom op! Er zijn geen pauzes! Flauwvallen of kotsen. Anders ga je door!' Maar deze slogan is misschien wel vooral op hemzelf van toepassing. In andere aspecten van zijn leven (bijvoorbeeld studievoortgang of privéleven) kan hij wel eens tekortschieten, maar de training in de Gym gaat altijd door. Als hij

er echt niet kan zijn, dan regelt hij vervanging, maar getraind zal er worden. En voor de jongens die in de Gym komen is niets te veel. De training vindt plaats in een buurtcentrum. Voor en na de training gebruiken de jongeren deze plek ook als *hang out*. Ze eten, kijken een voetbalwedstrijd, spelen tafeltennis. Samir ziet het als onderdeel van de avond dat de jongeren deze ruimte krijgen. 'Voordat ik thuis ben is het meestal elf of twaalf uur.' Naast het faciliteren van ontspanning checkt hij (vooral bij de jongere jeugd) of ze hun huiswerk doen en heeft hij als regel dat ze hun rapporten laten zien. Als oudere jongeren studieadvies, een bijbaan of voltijd werk nodig hebben, denkt hij met hen mee en vraagt hij rond in zijn netwerk.

De Gym is een kweekvijver voor geslaagde interactierituelen. Sommige basisrituelen komen 'geforceerd' op gang. Bijvoorbeeld het elkaar aanmoedigen als je in tweetallen traint. Maar ze worden al snel ervaren als goed en werkzaam. De Interaction Ritual Chains op de lange termijn zorgen voor een vermenigvuldiging onder de leerlingen van de zelfverzekerdheid en vastberadenheid die Samir uitstraalt. Zo zijn er ex-gedetineerden en jongeren die overgewicht hadden, die zichzelf door de tijd heen steeds meer als 'eigenaren' van de Gym en eigenaren van hun lijf en hun lot voortbewegen. Een strakke blik, klaar voor de strijd, en bereid en in staat om de instructies van de trainer op te volgen. Dit eigenaarschap kunnen we typeren als het resultaat van een accumulatie aan succeservaringen.

Na de training hoor ik Samir bij de buitendeur praten met nieuwe deelnemers, Youssef en zijn vrienden.

Samir: 'Neem trainen serieus, dan neem ik jullie ook serieus. Ik spreek jullie aan omdat ik jullie in de buurt zie en ik wil dat jullie goed terechtkomen. Jullie zijn jong. Ik ken jouw familie, jij bent de jongste. Jij gaat hier je hele leven wonen. Dus je moet er iets van maken hier. Die kinderen die nu 3 zijn, als jullie 30 zijn, zijn zij 18 en dan lopen zij hier in de buurt te klieren. ... Dan moeten jullie er iets aan doen. Ik zie jullie donderdag oké?'

[Ze knikken en gaan.]

Sebas [grappend]: ‘Heb je weer praatjes Samir?!’

Samir: ‘Dit zijn echt de boefjes van de buurt. Ik moet ze aanspreken maar ook hard zijn. Daarom. Eén van hun vrienden woont hier om de hoek en nog komt ‘ie te laat. Hem heb ik gewoon weggestuurd. Hij was niet een beetje laat. We waren gewoon echt al bezig hè. Maar ja, m’n hart gaat wel naar ze uit weet je. Ik wil er echt voor hen zijn. Dus als ik ’m van de week op straat zie dan spreek ik ’m effe aan en zeg dat ie wel moet blijven komen. Geef mij maar die gasten waarvan iedereen zegt “laat maar” weet je. Ik ga wel met ze aan de slag.’

De ontvankelijkheid van jongeren

Tot nu toe hebben we bij de interactie vooral gekeken naar hoe de begeleider resultaten boekt. We hebben gezien dat Samir effectief is bij het beïnvloeden van deelnemers. De interacties ontwikkelen een emotionele energie die, verankerd in ‘geheiligde symbolen’, een sterke aantrekkingskracht uitoefenen en zelfs morele overtuigingen produceren. Dit is echter een menselijk proces en het slaagt dus niet altijd. Collins spreekt in dat geval van ‘gefaalde rituelen’, die de energie bij deelnemers weghalen in plaats van voeden, en van ‘geforceerde rituelen’, waarbij deelnemers doen alsof ze de energie voelen die ze zouden willen ervaren.

Begin 2011 verwees het jongerenwerk drie jongens van rond de vijftien jaar – Youssef en vrienden – door naar Samir om daar te trainen. Ze waren regelmatig uit op kattenkwaad en veroorzaakten overlast in de buurt. Het idee was dat ze zich minder zouden vervelen en minder vervelend zouden zijn, als ze een hobby hadden. Bovendien zou de training discipline bijbrengen en een uitlaatklep zijn voor hun energie. De jongens zagen het wel zitten. Kickboksen is stoer. Samir nam ze graag aan. Dit is de manier waarop hij een verschil wil maken in de buurt. De eerste dag bleek al wat hij binnenhaalde. Tijdens de training kwam een jongen van ongeveer elf jaar met zijn vader binnen. De jongen was verontwaardigd, de vader boos. Het ging om Youssef,

een van de drie nieuwe deelnemers. Het bleek dat hij de fiets van de jongen had gestolen en daarop naar de training was gekomen. Samir bemiddelde tussen hen en zorgde ervoor dat de fiets terugkwam bij de eigenaar. Samir sprak Youssef aan, maar zette hem niet de training uit. 'Hij maakt nu in 2011 een nieuw begin. Nu heb ik tenminste contact met hem.'

In de volgende weken en maanden kwamen de drie vrienden regelmatig trainen, of liever gezegd, opdagen. Ze waren de enigen van hun leeftijd. De meeste anderen waren achttien, negentien jaar en ouder. Vanaf het begin deden ze minder serieus mee dan de anderen. Tijdens de gezamenlijke groet aan het begin kijkt iedereen strak vooruit, handen langs het lichaam. De trainer zegt 'sensei' en ze maken een buiging. De nieuwe jongens hadden daar weinig aandacht voor. Bij het voordoen van oefeningen letten ze niet genoeg op, tijdens het oefenen waren ze meer aan het praten, grapjes maken en elkaar aan het vastpakken dan met het werken aan de feitelijke oefeningen. Wel vonden ze het leuk om elkaar te stoten; het ging dan meer om elkaar pijn doen dan het goed uitoefenen van technieken. Samir waarschuwde hen herhaaldelijk en bestrafte hen met weigering van toegang tot de volgende training. Af en toe stuurde hij hen weg omdat ze de training te veel verstoorden. Na de zomer kwamen de andere jongens niet meer, alleen Youssef bleef over. Hij heeft inmiddels een wedstrijd gevochten die hij gewonnen heeft.

Hier spelen meerdere aspecten een rol: de jongens zijn nieuwkomers, zijn niet gewend aan de gewoonten van de Gym, verschillen in leeftijd van de rest, en zitten volop in de puberteit. Nu is het zaak hun situatie te bekijken vanuit het perspectief van Interaction Ritual Chains. De trainingen hebben een hoge rituele intensiteit. De regelmaat van het ritueel (drie maal per week) maakt dat de reguliere deelnemers de structuur zich goed eigen maken. De lichamen die synchroon aan de warming-up en de oefeningen werken, de lichamelijke inspanning, zelfs opoffering, die ervoor nodig zijn, geven het ritueel grote betekenis voor de deelnemers. De hoge mate van investering maakt dat de deelnemers haast niet anders kunnen dan grote waarde hechten aan

het ritueel. Verder is het ritueel sterk doordat de deelnemers veel tijd met elkaar doorbrengen en er een laag verloop is.

Toch is het ritueel niet onweerstaanbaar. Hoewel de rituele intensiteit hoog is, kunnen we Youssef en zijn vrienden, zeker in het begin, kenmerken als *marginale deelnemers*. Ze zien en ervaren een ritueel, ze merken dat het intens is, maar zijn er geen onderdeel van. In hun onderlinge interacties hebben een laconieke houding en komische acties een hoge emotionele beloning. Situaties met een serieuze focus doorbreken zij door het nut ervan aan de kaak te stellen of (komisch) te ondermijnen. Ze ervaren de ernst als onderdeel van een geforceerd ritueel. 'These occur when individuals are forced to put on a show of participating wholeheartedly in interaction rituals. [...] Such forced rituals may even succeed, in the sense that other people do become entrained into showing greater level of animated involvement. But they feel forced insofar as the level of collective effervescence is higher than it would be normally given the existing ingredients of shared attention and emotional stimulus; the mutual entrainment has an element of deliberation and self-consciousness rather than a natural flow.' (Collins 2004, p. 53).

Collins zegt hier dat een geforceerd ritueel uiteindelijk kan slagen omdat deelnemers toch meer entrained raken. Wat de deelname van Youssef en zijn vrienden betreft, valt iets anders op: er was een succesvol interactieritueel (een succesvolle training) als we naar de groep als geheel kijken, maar dan met een lager niveau van deelname van de nieuwkomers. Samir moest de jongens vaak streng toespreken, en soms zelfs verwijderen van de training. Er was een te grote afleiding van het ritueel. De entrainment van de groep als geheel kwam niet genoeg in een flow. De ondermijning van Youssef en zijn vrienden maakten andere deelnemers te bewust van het ritueel en bedreigde het succes ervan. Samir beaamt Collins' stelling over de zwakte van geforceerde rituelen – die kunnen uitmonden in gefaalde rituelen, en hij grijpt in voordat het zover komt.

Youssefs vrienden probeerden hun eigen symbolen te combineren met die van de Gym. Dat lukte niet en uiteindelijk haakten ze af. Youssef

ging er anders mee om. Het lukte hem om tijdelijk zijn gebruikelijke neigingen 'uit te stellen' als hij in de training was. Hij ontwikkelde op den duur een manier om aan de rituelen deel te nemen én daarvan de emotionele beloningen te oogsten. Zijn emotionele verbondenheid was sterk situatiegebonden; in de training hing hij de instructies van de trainer en het ritueel van de training steeds meer aan, terwijl hij op straat met zijn vrienden de interacties behield waaraan hij voorheen ook deelnam. Vanuit het perspectief van Interaction Ritual Chains mogen we aannemen dat hij mettertijd steeds grotere solidariteit zal vertonen met de symbolen en moraliteit van de interacties in de Gym, ook als hij zich daarbuiten bevindt. Of deze verwachting voor Youssef uitkomt hangt af van zijn samenspel met de groep; voegt hij zich in de focus en mood van de groep en neemt de groep hem op in zijn interactierituelen?

De jongerenwerker moet de juiste soort energie opbouwen

De theorie van Interaction Ritual Chains biedt een perspectief op jongerenwerk waarbij lichamelijke presentie en emotionele interactie centraal staan. Een van de belangrijkste uitkomsten van de interactie is solidariteit. Deelnemers aan de interactie (in dit geval Samir en zijn leerlingen) ontwikkelen een solidariteit die bestendig wordt door herhaling en 'opgeslagen' wordt in symbolen of herinneringen. Het is aan de jongerenwerker om in deze interactierituelen een *energy leader* te worden, iemand die het initiatief neemt en anderen meeneemt in een emotionele vorming die hun succes brengt in de Gym en elders in de maatschappij. Dit perspectief laat iets zien van de complexiteit die van invloed is op succes in het jongerenwerk.

Succes is niet puur afhankelijk van de professionaliteit van de jongerenwerker. Het gaat niet slechts om de 'juiste instrumenten' of de technische toepassing van 'effectieve methoden'. Het gaat ook niet alleen om het hebben van de 'juiste houding.' Cruciaal is dat de jongerenwerker de juiste soort energie heeft opgebouwd. De positie van

de jongerenwerker in de groep, in het interactieritueel, hangt af van hoe jongerenwerkers in eerdere interacties gevormd zijn, welke energie zij daarin hebben opgebouwd en hoe zij die ter plekke relevant maken. Dit kan zich uiten in houding, gespreksonderwerpen, taalgebruik of het tonen van indrukwekkende vaardigheden (Collins 1981). Het is niet noodzakelijk dat een jongerenwerker 'van de straat' is of kickbokstraining geeft. Het is wel noodzakelijk dat een jongerenwerker aan de interacties van jongeren kan deelnemen en kan beïnvloeden wat daarin de dominante symbolen en moraliteit zijn. Om dat te doen, moeten jongerenwerkers centrale deelnemers worden: ze moeten intens in het interactieritueel investeren, daaruit emotionele energie putten en charisma ontwikkelen waardoor ze een aantrekkingskracht hebben voor andere deelnemers. In het geval van maatschappelijk kwetsbare jongeren in achterstandswijken, hebben jongerenwerkers die voortkomen uit of affiniteit hebben met 'straatcultuur' een voordeel; de jongeren erkennen al gauw hun opgebouwde *stocks of energy* en jongerenwerkers hebben toegang tot hun interactierituelen.

Voor jongerenwerkers die dat niet hebben, is er werk aan de winkel: om gegrepen te worden door zaken waar de jongeren door gegrepen worden. Dat wil zeggen: niet alleen met het verstand begrijpen wat jongeren in hun dagelijks leven bezighoudt, maar ook steeds meer vóelen en aanvoelen wat voor de jongeren van belang is. Het gaat om het opgenomen worden *in the swing of things* (Collins 2004, p. 108). Voor jongerenwerkers die dit proces al doorlopen hebben, ligt een andere uitdaging. Het gaat er namelijk niet slechts om dat jongeren de jongerenwerker accepteren. De jongerenwerker heeft de opdracht om de jongeren verder te brengen. Daarvoor zullen jongerenwerkers de symbolen en moraliteit van de jongeren op zijn tijd moeten uitdagen.

Een analyse van emotionele energie en interactierituelen laat zien dat de praktijk van het jongerenwerk complexer en rijker is dan vaak wordt aangenomen. Hier ligt de daadwerkelijke kracht van het jongerenwerk, maar dat krijgt niet tot nauwelijks aandacht. Dat heeft minstens twee oorzaken. Een reden is dat we denken dat sociale processen niet grijpbaar zijn en vervolgens vervallen in het 'meten' van (vaak) minder

interessante zaken zoals deelnemersaantallen en 'doorverwijzingen'. Een andere reden is dat we denken dat jongerenwerk zo persoonlijk is dat we het hooguit eens kunnen worden over onderliggende principes. Maar het vinden van woorden voor de unieke manier waarop individuen hun werk doen, is juist het begrijpen van het werk. Daar ligt de grootste schat aan (vaak verborgen) beroepskennis. Een focus op 'effectieve methoden' komt waarschijnlijk voort uit een gebrek aan taal en aangrijpingspunten om de aandacht te richten op waar het echt om gaat (zie ook Steyeart e.a. 2010).

Jongerenwerkers moeten weten welke interactierituelen hun privéleven en professionele bestaan vormen. Vervolgens moeten zij zien hoe zij deel kunnen uitmaken van de interacties van de jongeren om daarna te ontdekken hoe zij die interacties kunnen beïnvloeden. Dit betreft een manier van zijn en een manier van worden in de groep die een instrumentele kijk op effectieve methoden ontstijgt. Het gaat hier niet om een afkeer van het ontwikkelen en beschrijven van goede methoden. Wel is dit een oproep: er is meer nodig.

Hoofdstuk 6

- Chambliss, D.F., 'Making Theories from Water; Or, Finding Stratification in Competitive Swimming'. In: A. J. Puddephatt, W. Shaffir & S. W. Kleinknecht (red.), *Ethnographies revisited: Constructing Theory in the Field*, 253-262. New York: Routledge, 2009
- Collins, R., 'On The Microfoundations Of Macrosociology'. *The American Journal of Sociology*. vol. 86. no. 5. 984-1014, 1981
- Collins, R., *Interaction Ritual Chains*. New Jersey: Princeton University Press, 2004
- Collins, R., *Violence. A Micro-Sociological Theory*. New Jersey: Princeton University Press, 2008
- Goffman, E., *Interaction Ritual. Essays in Face-to-Face Behavior*. Chicago: Aldine Publishing Company, 1967
- Hadioui, I. El, *Hoe de straat de school binnendringt. Denken vanuit de pedagogische driehoek van de thuiscultuur, de schoolcultuur en de straatcultuur*. Amsterdam: Van Genneep, 2011
- Laan, G. van der, *Maatschappelijk werk als ambacht: inbedding en belichaming*. Amsterdam: Uitgeverij SWP, 2006
- Sennett, R., *The Craftsman*. New Haven: Yale University Press, 2008
- Steyaert, J., T. van den Biggelaar, J. Peels, *De bijziendheid van evidence based practice. Beroepsinnovatie in de sociale sector*. Amsterdam: SWP, 2010
- Wacquant, L., 'The Social Logic of Boxing in Black Chicago. Toward a Sociology of Pugilism'. *Sociology of Sport Journal*, 9, 221-254, 1992.
- Wacquant, L., *Body and Soul: Ethnographic Notebooks of an Apprentice-Boxer*. New York: Oxford University Press, 2004
- Winter, M. de, 'Democratie-opvoeding versus de code van de straat'. In: M. De Winter, Th. Schillemans & R. Janssens, *Opvoeding in Democratie*. 11-32 Amsterdam: Uitgeverij SWP, 2006